

nobis inde nata est, quoniam hominem in iis, quae mundanarum sunt deliciarum, demortuo quamsimillimum, quem nec erudita veteris aetatis monumenta (quae cognoscere ex libris, olim juveni valde placuerat) nec palatiorum magnificentia, nec aurata simulacra, nec aedes marmore constratae, nec Aegyptiae pyramides, nec famosissimis manibus imagines, ac signa, nec aulae splendor, et strepitus, nec hujus alteriusve loci salubritas, nec alia plura, quae pulcherrimam, atque orbe toto laudatam Romam exornant; hominem, inquam, quem ea cuncta nihil prorsus moveant, aut titillent; ab supparibus, et amicis, quorum consuetudine maxime gaudebat, et quibuscum a teneris vitam egerat, profecto non aliud, nisi praedicta in Christi Vicarium observantia, potuisset avelere. Atque ab eo potissimum tempore, qui fuit annus 1775, fere non aliud volvi Vallartae mente videbatur, nisi Summi Pontificis auctoritatem incredibili conatu propugnare. De hac potestate apud familiares colloquia quamsaepissime conserebat; hanc in otio secum ipse ruminabatur; hanc sacrorum Conciliorum, et primorum Ecclesiae Patrum suffragiis confirmare summa cum accuratatione studebat; pro hac etiam, tanquam pro aris, et focus, accerrimo calamo pugnabat. Et plura de hoc argumento posteritati commisit opuscula suis omnino impendiis; tametsi nunquam non fuerit in summa tenuitate, ac rerum angustiis. Quorum sane opusculorum exemplaria fere omnia gratis do-

nabat

nabat familiaribus, atque interdum plura singulis; ut per eorumdem manus, nullo suimet emolumento, personatoque auctoris nomine, latius propagarentur: neutiquam enim haec vel inanis gloriolae, vel sordidi lucri causa scribebat; sed quo magis, magisque Supremi Ecclesiae Rectoris auctoritatem confirmaret adversus hodierna quaedam ingenia, quae sibi plaudunt, quasi magnis mentibus, cum aliquid tentaverint ab Romani Antistitis legitima potestate decerpere. Neque vero silebimus, has Vallartae lucubrationes, ut ut optimo elaboratas animo, venientesque ab ingenio clarissimo; nihilo tamen secius non admodum placuisse Sapientibus, iis etiam, qui secundum leges Christianas, et rectam critice vere sapiunt: vel quod natura proclivis esset auctor ad subtilem quamdam, et captiosam argumentandi rationem; vel quod latine scribens, oppido incomptum, et barbarum scholarum calamum adoptarit; vel fortasse quod in proposita nonnulla praeter communem opinionem impegit. Nostri certe non est instituti, cum historice narremus, de rebus id generis, quae in disputationem cadunt, censoriam virgam assumere. Unum vero miramur, Vallartam, qui, juventute florente, tantus fuit Latinae linguae veneribus, ut quasi unus aliquis veterum Romanorum, tum soluta oratione, tum carmine, latine scriberet, ac loqueretur; nunc adeo suimet oblitum, ab linguae praesertim, atque scribendi indiligentia, parum consuluisse lucubrationibus suis.

Post

Post annos novem, et menses aliquot romanae commorationis, mirantibus omnibus, et nemine reperiente causam, Bononiam remeavit; ubi summa pietatis, demissionis, modestiae, silentii laude pene sexennium alterum transegit; atque ita in cubiculo delituit, ut nisi pro ambulatione pomeridiana, quam fere coactus instituit, per vias urbis admodum raro inveniretur. Hanc latendi cupidinem adauxit postrema calamitas, eaque maxima, qua Deus virum istum toto vitae cursu afflictum, et agitatedum tentavit: cum enim sinistram habuisset oculum natura hebetem, adeo quidem, ut, clauso dextro, propemodum maneret in tenebris; anno exeunte 1787, dextrum oculum ad aciem externus humor cum cruciatu non modico vitiavit. Ille, quod alias in re simili fecerat, cum obstinasset animo, reluctantibus aliis, infirmum oculum igni admovere; sensim dolores increverunt, coaluit majori copia praedictus humor, quo tandem in putredinem verso, Medicum arcessi decretum est. Hic autem post dierum modicum, terribilem pronuntiavit sententiam, opus esse chirurgi manu, quae pungeret aciem, et collectam ibi saniem extraheret; ne gangraena, quae sine dubio imminabat, foede serperet, ac periculose prolataretur. Haec sane verba, tanquam sententiam capitis, audivit Vallarta, vir otio semper infensus, mente supra modum actuosus, duodeseptuaginta jam natus annos, quo fere toto spatio nihil a calami, et librorum usu cessaverat; nec alium

por-

portum repererat, in quem ab humanae vitae casibus, ab suae conscientiae timoribus, et ambagibus, horrendisque naturae suspiciosae fluctibus, daretur sibi confugere. Nihil tamen minus Dei voluntati se commisit, decreta dies est, pupugit Chirurgus aciem, derivatus est perniciosus humor, delicatissimae partis inflammatio cessavit; sed ab eo die Vallarta fuit orbus dextro lumine, sinistro autem, ut demonstravimus, vix non orbus; quo tamen ad librorum solatium uti non poterat. Ergo suis vir ille cogitationibus derelictus, mirum est, quot, quantasque in animo tempestates ipse sibi excitaverit. Nihil remandebat mens illa vacua nisi perpetuas conscientiae fluctuationes, et horribiles metus, quibus mente sibi fingeat Deum oppido iratum, a quo nunquam non verebatur ad stygiarum furiarum communionem, et cruciatus aeternum duraturos detrudi. Quod si adjeceris vana quaedam deliramenta, et suspiciones, quibus animo se se describebat hominem nequam, flocci faciendum, natum fruges consumere, cunctisque civibus, et praecipue contubernalibus onus gravissimum, nec diutine sustinendum; profecto misereberis orbi per biennium, et menses aliquot Vallartae, fortasseque judicabis, illum adhuc mortalem solvisse Deo poenas, quibus in igne lustrali solent animae ante beatam aeternitatem expiari. Nihil utique mirandum, si tantis, et nunquam toto illo tempore interruptis angoribus afflictus, vexatus, agitatedus, velut emota mente Vallarta interdum videretur.

P. III. K Anno

Anno autem 1790, mense Junio, singularis naturae febricula correptus est, ac dies aliquot mente sibi non constitit; nec vero in illis non dedit quamplurima religionis, et virtutum, quibus eluxerat in bona valetudine, documenta: donec tandem V. Nonas Quintiles, quo mense complebat aetatis annum septuagesimum primum, placidissimo fato functus est, atque in paroeciali Divae Mariae Magdalenae templo terrae mandatus.

Clariorem autem Vallartae imaginem habebimus ab ejus virtutibus, vel paucis illis, quas ipsius modestia celare non potuit. Charitate in homines mirifice flagrans, nullam viam non tentabat, tum ut bonam omnium opinionem tueretur; tum ut criminibus implicati, ad honestatem se reciperent; tum ut egenis, et praesertim iis, quos pudor prohibet mendicare, quoad pro sua tenuitate liceret, lubenter, et celeriter, et magno cum silentio subveniret. Temperantissima lingua semper usus, nunquam in sermones de alterius erratis aut ultro veniebat, aut adduci patiebatur. Ardor ille nimius, et strenue severus, quo supra demonstravimus in ea se se quandoque intrudere, quae sui juris non erant; tametsi notam imprudentiae non effugeret, a purissima tamen enascebatur origine, quod auxilium omnibus praestare vellet, ac viam rectam erranti cuilibet promptus, efficacax, accuratus ostendere: quae quidem origo charitatis, urgentibus uno ex alio scrupulis, ab inquietata illa mentis calliditate vitiabatur. Mi-

rum erat in Vallarta, quod pro suae conscientiae rebus austerissimam disciplinam secutus, et nativa indole ad rigorem pronus; iudex tamen in sacro poenitentiae subsellio, vel in familiari colloquio si te moerore oppressum intelligeret, alius ab semet videbatur, ambages omnes, et fluctuationes deponebat, humanissimam suavitatem induebat, eruditam doctrinam in verbis consolatoriis explicabat, nec, nisi animo sedatum, abire te permittebat. Quanta fuerit in pauperes misericordia, tum in Italia nos testes fuimus, tum in oblivionem sero venit Mexicana civitas, in cujus civibus plura reliquit hujus virtutis monumenta. Sit hoc pro multis, quoniam brevitatem sectamur: Anum quamdam Vallarta plures annos gubernarat in sacris Confessionibus; quae moriens, in summo moerore, ac luctu repraesentavit ei tenellam ex filia neptem, post impendens moribundae fatum extremis periculis, mendicitatque destinatam. Vallarta vero, et quod calamitosae puellae misertus est, et quod afflictae foeminae in agone postremo positae tranquillum procurabat interitum; se pro suis viribus optulaturum orbae infanti pollicetur. Et sane fidem praestitit aequis conatibus, ac si sacramenti reus esset: nam et miseram illam, omni mortalium auxilio destitutam, apud honestissimam Matronam, in claustro diversantem, e vestigio collocavit; et praeter incertas alias pecuniae summas, aureos ipsi quinquaginta annos a quodam benefico procuravit; et pulsus

in Italiam, benefico illo demortuo, tametsi summa ipse in tenuitate, atque angustiis, plura tamen ab sibi necessariis auferens, clientulam illam suam totis viribus adjuvare minime cessavit: eamdemque, vel jam moriturus, beneficiis cumulans, eximiae misericordiae documentum in sepulchrum intulit.

Inopiam religiosam, et voto in Societate constrictus, et eodem, illa eversa, solutus, maximopere coluit; adeo quidem, ut omnino asseveremus, hac in laude Vallartae pares, vel paucos admodum novisse, vel fortasse neminem. Si libros exceperis, quos vir doctrinis excultus, et hac duntaxat in humanis occupatione delectatus, abunde sibi comparaverat; nihil penitus invenires in ejus tota supellectili, quod non pannosum, et mendicum redoleret. Ejus indumenta, quo tempore in Sociis vitam egit, vilia quidem erant, usuque semper attrita, sed quae communem Sociorum morem minime dedecerent; ab Societatis autem excidio, cum nullus ultra fuit Superior, cujus nutum in rebus ejusmodi sequeretur, multo quam antea fuerunt viliora, et deteriora. Novem ipsos annos Romam cum Vallarta incoluimus; hoc autem longo temporis intervallo, cum interdiu, noctuque per vias urbis incederet, nunquam caput ejus galero coopertum vidisse meminimus: et quem ille galerum appellabat, lacrumque ac male contractum sub ala fere portabat; nos profecto nihil hoc dignum nomine credebamus. Perpetuam habuit comitem romanae

nae suae commorationis, vetustate decolorem; et sordidam, et ex panno crassissimo tunicam, quae juxta ejus carnem tegetet, atque incredibilem internarum vestium inopiam; neque tamen ita potuit utrumque tegere, ut familiares aliqui non animadverterent, interdum hanc eandem tunicam esse Vallartae pro subucula. Nasum exergebat telis cannabinis ea crassitudine, ut pejoribus uti nunquam viderimus vel eos, qui victum ostiatim sibi quaerunt. Fortasse in his enarrandis, alicui videbimur, ampullosum, et amplificantem calamum adhibere; sed in recentissima memoria, sin minus historiae fides, certe mentiendi pudor apud oculatorum testium multitudinem nos in officio contineret. Quin imo tot superstites, qui cum Vallarta familiariter usi sunt, sine dubio nos accusabunt, quod in ejus inopia describenda, quamplura siluerimus: id autem consulto nos facere intelligant, ne delicatas quorundam aures offendamus. Hoc inopiae voluntariae studium, animi demissione tam insigni condiebat: ut, plura id generis documenta cum in eo contemplareris, haud facile dignosceres, ab utra virtute potissimum nascerentur. Contemnebat se se, ac nullo dignum nomine judicabat; et sicut pro victu, atque indumento, tenuissimis, ac deterrimis contentus erat, sic etiam pro habitaculo quodcumque vile tugurium ei daretur, amplissime sibi contigisse arbitrabatur. Ad Sancti Petri Castrum laetus admodum jacuit menses aliquot in angustissima, et humillima cellula, pulsarum inde columba-

rum successor: nec certe dissimiles multo fuerunt commorationes, quibus Romae Vallartam pene ad bina lustra cognovimus. Quidquid autem esset de cubiculi, quod occupabat, angustiis; habitatores Vallartae similes, eorumque tota utensilia modico possent incommodo duplicari: nam cum locus esset exiguo ad male jacendum lecto, parvo ad scribendum abaco, mediocrisque magnitudinis arcae, quae tum accedentibus esset pro sedili, tum libros contineret; viro nihil amplius habenti, major amplitudo supervacanea videbatur. Grandior autem, et mirabilior comparuit Vallartae demissio, et temperantia; cum, variis ejus operibus, ut demonstravimus, publicatis, omnino nullae celebritates in auctoris honorem auditaе sunt. Fuerant haec opuscula multae cogitationis, et studiorum, et vigiliarum fructus, quorum unum scopum vir continentissimus animo sibi proposuerat, sanctam religionem asserere. Quare ad publicum sive silentium, sive neglectum, nihil dubitamus, vehementer illum doluisse, quod collineare non potuerit; sed vel ii, qui familiarissime noveramus hominem, nullam hac de re conquestionem ejus audivimus.

In castimoniae custodiam pluribus, atque iis efficacibus, armis usus est. Fere nunquamolvebat obtutum ad ejus vultum, quicum colloquebatur, praesertim ad foeminas; quarum intimam vitare consuetudinem, solemne semper habuit. Intentus, et fervidus consuetis meditationibus instabat; interdum vero, sive legeret,
sive

sive scriberet, sive rem quamvis ageret, saepius ad Numen brevibus precationibus animum erigebat. Mariam Reginam Virginum observantia singulari coluit; ejus religiones, quoad potuit, ubi ubi divertit, propagavit; deque ipsius Immaculato Conceptu longiusculam scripsit lubricationem, quod justum volumen est: hoc autem opusculum, atque ejusdem alia plura silent inedita. Perpetuum indixit otio bellum, ne mens haberet liberam errandi per inutilia facultatem; quippe mane cum e lecto surrexerat, animumque sacris commentationibus, ac Divino sacrificio excoluerat; in cubiculi solitudine se se continuo praestabat operae vel studendi, vel conscribendi, donec ad prandium appellaretur. A modica meridiatione statim redibat ad libros; quorum suavitate inebriatus, ad cadentem Solem nulla interruptione perseverabat. Loquimur de Vallarta Romae commorante: nam postremis vitae annis, quos egit Bononiae, familiarium precibus inductus est, ut ab opera post meridiem cessaret, ac salutari deambulationi vacaret. Romae quidem sexagenario major, et lusciosus homo primam noctis vigiliam lubentissime consumebat in fovenda cum suis popularibus charitate; quorum domos alternatim per hebdomadam frequentabat. Quare festive dicebatur a nonnullis, Vallartam esse noctuae similem, qui diu silebat in tenebris, nocturnis autem expeditionibus fruebatur. Domum inde reversus, brevissimae coenae vacabat, in cubiculo rursus latebat, severus in semet judex diurna sua facta,

et dicta, et cogitata disquirebat, Deum precabatur, et lectulum repetebat. In qua quidem temporis partitione nihil penitus rerum inanium, nedum pravarum, cogitationi supererat.

Christianum sui corporis odium incredibiliter fovit, eo quidem gradu, quo majorem excogitare vix poteris. Inedia voluntaria, flagello, ferreisque macerationis instrumentis in se se crudeliter insaeviebat: cujus religiosae crudelitatis monumentum superest illa scutica, quam assidua exercitatio stamine denudaverat, et quam filis ferreis horridam quidam Vallartae familiaris, venerationis ergo repositam, in pretiosis custodit. Ante plures annos, quam Mexico egrederetur, ultro se abdicaverat illa grata potiuncula, et ipsi quidem gratissima, cui nomen est Coccolatum, qua bis in die propemodum omnes ibi gentium reficiuntur: et quia non poterat ab indefessis in studio sudoribus omnino jejunos ad prandii tempus durare, vile aliquod pomum erat illi pro refectiuncula matutina. Quos fere decem annos Romae transegit, nulla sindone usus est, nulla etiam culcita; sed laneo duntaxat torali super protensos funes constrato, quod lecti viatorii genus esse solet, incommodum nimium cubabat; et eo quidem incommodius, quod asperrimo illo stragulo totum corpus involvebat, ut in dimidio recumberet, dimidio reliquo tegeretur. Atque eo jam tempore, suspicamur non levibus innixi fundamentis, Vallartam non se despoliasse diurnis vestibus, ut noctu cubitum iret. Quam ad interitum retinuis-

tinuisse consuetudinem, satis demonstravit in postrema valetudine; cum nullis precibus flecti potuit, ut ingressurus in lectum, non modo calceos, tibialia, femoralia, verum nec externam tunicam volens, et lubens deponeret; nec certe deposuisset, nisi ab invito post dies aliquot, valetudinis administri extorsissent. Emota nimirum mente a morbi vehementia, obstinatissime volebat, iisdem vestibus ire ad somnum mortis, quibus ad somnum quotidianum. Dolemus profecto, plurima ignorasse de hoc homine, cujus in primis amoribus modestia sine dubio fuit: sed ab iis duntaxat, quorum testes fuimus, tantus certe comparuit Josephus Vallarta, ut pauca naturae vitia nihil impediunt, quominus illum et excellentium virtutum copia, multo quidem uberior, et doctrinae in Theologicis praestantia, et magna opinio in Mexicanis habita, et cumulata in Italis, tanquam virum egregium, et clarissimum posteritati commendent.